Spiritualita a religiozita – opora pri hľadaní zmyslu života.

Anton Fabian – Beáta Kubušová – Peter Žido

Každý človek v srdci volá: Kúpim most, veď priepasť mám.
Ani nevie že ho chráni ktosi zhora. Väčší Pán.
(Anton Fabian)

Úvod

V nasledujúcej kapitole budeme analyzovať vzťah medzi spiritualitou, religiozitou a zmyslom života. Budeme hľadať odpoveď na otázku, či osobná spiritualita a praktizovaná religiozita môže byť oporou pri odkrývaní zmyslu života. Na záver – prezentáciou výsledkov jedného výskumu medzi adolescentmi ukážeme súvislosti medzi duchovným životom a zmyslom života.

1 Pozitívne účinky spirituality

Problematikou spirituality sa zaoberajú rôzne vedné disciplíny, predovšetkým psychológia, teológia, filozofia. Z. Plašienková definuje spiritualitu – duchovnosť – z filozofického hľadiska, ako existenciálny postoj človeka, celkový súhrn všetkých skúseností, ktoré sa týkajú sféry transcendencie, a to náboženskej či nenáboženskej. [1] Teologické prístupy k definovaniu spirituality majú dlhšiu históriu. Ako uvádza M. Stríženec, prvýkrát sa pojem spiritualita objavuje v teológii v 16. storočí, k jeho skutočnému používaniu však dochádza až v priebehu minulého storočia. [2] Spiritualita sa v teológii považuje za jadro zrelej religiozity a je výsledkom cieľavedomého pôsobenia Božieho Ducha.[3]

Počas druhej polovice 20. storočia spiritualita sa stáva predmetom záujmu a diskusie aj v oblasti psychológie. Dokladom toho je skutočnosť, že v roku 1988 Americká psychologická asociácia zaradila spiritualitu do počítačovej databázy psychologických termínov. [4] V súčasnosti sa považuje za kľúčový pojem z hľadiska psychológie náboženstva, aj psycholó-

---

[1] PLAŠIENKOVÁ, Z. Duchovnosť človeka v kontexte filozofických reflexií. In: STRÍŽENEC, M. (ed.). *Duchovný rozmer osobnosti : Interdisciplinárny prístup.* Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1997.
[2] STRÍŽENEC, M. *Súčasná psychológia náboženstva*. Bratislava: Iris, 2001.
[3] STRÍŽENEC, M. Psychologické aspekty spirituality. *Československá psychologie*. 2001.
[4] STRÍŽENEC, M. Budeme zisťovať spirituálnu inteligenciu? *Československá psychologie*. 2005.

gie osobnosti a motivácie. Pojem spirituality preniká aj do ďalších oblastí aplikovanej psychológie, zdôrazňuje sa potreba spirituality vo výchove, v pracovnom prostredí, pri výcviku manažérov, v psychoterapii a pod.[5]

Zvýšený záujem o problematiku spirituality a religiozity koncom minulého storočia spôsobil, že sa stali objektom vedeckého skúmania v rámci viacerých vedných disciplín. Predovšetkým v zahraničí bolo realizovaných veľké množstvo výskumov zaoberajúcich sa pôsobením spirituality a religiozity na život jednotlivca a spoločnosti. Významné boli najmä psychologicky orientované výskumy, ktoré akcentovali pozitívne účinky spirituality a religiozity na rozvoj zdravej osobnosti človeka a na integráciu osobnosti. Preukázal sa tiež kladný vzťah medzi:

spiritualitou/religiozitou a subjektívnou pohodou a kvalitou života,[6]

zvládaním záťažových životných situácií, oporou pri hľadaní zmyslu života,[7]

telesným a duševným zdravím človeka,[8]

pracovnou spokojnosťou a prevenciou syndrómu vyhorenia i s ďalšími oblasťami.[9]

2 Vzťah medzi spiritualitou a religiozitou

Religiozita *„znamená osobný a kladný vzťah človeka k náboženstvu (Bohu), zahrnujúci komplex javov, najmä rôzne formy myslenia (náboženské presvedčenie), prežívania (náboženské city) a konania (kult, aktivita zameraná na náboženské spoločenstvá).*“[10] Religiozita historicky zahrňovala individuálne aj inštitucionálne prvky. Dnes sa často popisuje ako formálne štruktúrovaná a spája s náboženskými inštitúciami, predpísanou vieroukou a rituálmi.

Naproti tomu spiritualita sa považuje za individuálny jav a spája sa s osobnou transcendenciou a zmysluplnosťou. Zdôrazňuje sa v nej duchovná skúsenosť. Je prejavom úsilia nájsť, udržať a transformovať vzťah s posvätným (sacrum). Posvätnosť definuje J. Křivohlavý

---

[5] ŘÍČAN, P. *Psychologie náboženství a spirituality*. Praha: Portál, 2007.

[6] KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie smysluplnosti existence*. Praha : Grada, 2006.; KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. Praha: Portál, 2009.

[7] HOOD, R. W. Jr. - HILL, P. C. - SPILKA, B. *The psychology of religion: an empirical approach.* New York: The Guilford Press, 2009.

[8] EMMONS, R. A. - CHEUNG, Ch. - TEHRANI, K. Assessing Spirituality Through Personal Goals: Subjective Well-Being. *Social Indicators Research*. 1998.; PALOUTZIAN, R. F. - PARK, C. L. *Handbook of the psychology of religion and spirituality.* New York: The Guilford Press, 2005.

[9] ASHMOS, D. P. - DUCHON, D. Spirituality at work: A conceptualization and measure. *Journal of Management Inquiry*. 2009.; GIACALONE, R. A. - JURKIEWICZ, C. L. - FRY, L. W. From Advocacy to Science: The Next Steps in Workplace Spirituality Research. In: PALOUTZIAN, R. F. - PARK, C. L. *Handbook of the psychology of religion and spirituality.* New York: The Guilford Press, 2005.

[10] STRÍŽENEC, M. *Súčasná psychológia náboženstva*. Bratislava: Iris, 2001. s. 39.

ako niečo neobvyklé, zvláštne, spojené s hlbokým uvedomením si obmedzenosti nášho ľudstva a zároveň uznaním toho, čo nás prevyšuje. K posvätnému potom pristupujeme s rešpektom a úctou. [11]

P. Cagaš spiritualitou rozumie vnútorný duchovný zážitok, ktorý sa nemusí nutne týkať náboženskej interpretácie. Spiritualitu považuje za vrchol vo vývojovom modele osobnosti a sebatranscendenciu (spirituálny aspekt osobnosti), za súčasť rozvoja charakteru. Spiritualita je pestovanie citlivosti k duchovným hodnotám, často sa chápe ako synonymum duchovného života vôbec. [12]

Spiritualitu môžeme definovať, ako všeobecnú ľudskú skúsenosť rozvíjania zmyslu pre význam, účel a morálku. Medzi kľúčové komponenty spirituality sa zaraďujú: hľadanie a budovanie osobného zmyslu života, osobnej identity a hodnotového systému. Naopak, religiozita odkazuje na formálne inštitucionálne rámce spirituálnych názorov a praktík.[13]

Domnievame sa, že jednu z najvýstižnejších definícií spirituality poskytuje Y. C. De la Peña: *„Spiritualita znamená vzťah jednotlivca k transcendentnu, k sebe samému, k druhým ľuďom a k prírode, ako aj hľadanie zmyslu a účelu života.“* [14] Životný štýl vplyvom spirituality je následne charakterizovaný osobnostným rastom, úctou a rešpektom k druhým ľuďom.

V súlade s názorom A. Pussa, spiritualitu chápeme ako „*oblasť a činnosť, v ktorej si človek prostredníctvom svojich duchovných schopností utvára kladný vzťah k najvyššej duchovnej bytosti – k Bohu a na základe toho vzťahu aj ku všetkému, čo od Boha pochádza. Cieľom spirituality je teda dokonalé zduchovnenie celého človeka – jeho mysle, citov, vôle a tela. Neznamená to však únik do duchovných sfér. Práve naopak, zduchovnieť život znamená dať všetkým jeho prejavom väčšiu vznešenejšiu hodnotu a zároveň ich čo najplnšie rozvinúť*.“ [15]

3 Náboženské zdroje zmyslu života

Viacerí autori poukazujú na to, že spiritualita a religiozita sú oporou pri hľadaní zmyslu života, ba ponúkajú najuspokojivejšiu a najkoherentnejšiu odpoveď na otázku konečného

---

[11] KŘIVOHLAVÝ, J. *Pozitivní psychologie.* Praha: Portál, 2010.
[12] CAGAŠ, P. Spiritualita a osobnostní vývoj. *Psychologie dnes,* 2005, 5, 35–37.
[13] ZASTROW, H. Ch. *The Practise of Social Work: A Comprehensive Worktext.* Belmont: Brooks/Cole, 2010.
[14] DE LA PEÑA, Y. C. Understanding spirituality from positive psychology: Culture specificity of lived experience. *International Journal of Research studies in Psychology.* 2012. s. 38.
[15] PUSS, A. *Teológia duchovného života*. Uvedenie do mystiky. Bratislava: Dobrá kniha, 2008, s. 13-16.

zmyslu. [16] Tavel poukazuje na širokú súvislosť zmyslu života s témou ľudskej existencie a tiež so spirituálnou stránkou človeka. Ako uvádza, o potrebe životného zmyslu ako o spirituálnej potrebe hovorili už C. G. Jung aj V. E. Frankl. Ide o hľadanie životného zmyslu a cieľa, transcendenciu seba a pocit spojenia s inými ľuďmi, čo človeku prináša vnútorný pokoj a životnú spokojnosť. [17]

Otázka duchovnosti je spojená s otázkami zmyslu života, ľudskej dočasnosti a duchovného presahu. Prehľadnú štúdiu o vývoji obsahu pojmu spiritualita napísal Říčan, ktorý hovorí, že potreba zmyslu života je bytostne spirituálnou témou a je u každého človeka individuálne výrazná. Môže byť chápaná ako jeden z dominantných integračných faktorov psychiky.[18] Tavel spomína mnohých ďalších autorov, ktorí vidia súvislosti medzi spiritualitou a zmyslom života: Balcar, 1995, Kenedy, Abbott, Rosenberg, 2002, Křivohlavý, 2001, 2006, Lin, Bauer-Wu, 2003, Lukas, 1985, 1997, 1999, Říčan, 2002, Smékal, 2002, Tanyi, 2002. [19] Skutočná religiozita a spiritualita je nájdením a uznávaním konečného zmyslu a individuálneho cieľa v životnom procese. [20]

4 Akcentovanie spirituality bez konfesie

Celé dejiny ľudstva sú charakterizované prítomnosťou rôznych náboženských systémov. Nenájdeme v dejinách kultúru, ktorá by nevykazovala znaky náboženskosti. Náboženstvo usiluje o celostný výklad sveta a postavenie človeka v ňom a je neodmysliteľne späté s ľudským bytím. Približne od čias renesancie a osvietenstva však začína postupná sekularizácia spoločnosti. Ideál osobnej slobody, tolerancie a individuality, vylúčil náboženstvo z politického života, došlo tak k oddeleniu štátu a cirkvi. V 20. storočí dochádza na pár desaťročí k historicky najhlbšiemu poklesu religiozity.

---

[16] HALAMA, P. a kol. *Religiozita, spiritualita a osobnosť. Vybrané kapitoly z psychológie náboženstva.* Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 2006.
[17] TAVEL, P. *Smysl života podle Viktora Emanuela Frankla. Potřeba smyslu života. Přínos Viktora E. Frankla k otázce smyslu života.* Praha: Triton, 2007.
[18] ŘÍČAN, P. Spiritualita jako klíč k osobnosti a lidským vztahům. *Československá psychologie*, 2006, roč. 50, č. 2, s. 119-137.
[19] TAVEL, P. Aktuálnosť témy zmyslu života u detí a mládeže a možnosti psychologickej práce s ňou [online]. *Psychiatria - Psychoterapia - Psychosomatika.* 2009. roč. 16, č. 1, s. 37-42. [cit. 2012-11-29]. Dostupné: <http://www.psychiatria-casopis.sk/files/psychiatria/1-2009/PSY1-2009-cla5.pdf>.
[20] HALAMA, P. Zmysel života - psychologický aj náboženský fenomén. In: KOŠČ, L. - STRÍŽENEC, M. (ed.). *Kresťanstvo a psychológia.* Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 2003. s. 68-86.

Ukázali sa však aj dôsledky: neúmerné tempo, koncentrácia na výkon, strach a úzkosť. Ako vysvetľuje V. E. Frankl, zrýchlené tempo je nepodareným pokusom človeka o samoliečbu, pokusom utiecť pred vlastnou prázdnotou, pred bytím bez cieľa a bez obsahu, pokus oklamať pocit frustrácie, nespokojnosti a nenaplnenosti svojej vôle po zmysle. Strach a úzkosť dnešného človeka vychádzajú z toho, že človek nerieši problém vlastnej existencie.[21]

Analyzujúc človeka dnešných čias J. Vymětal poznamenáva, že u moderného človeka sa vytráca duchovná dimenzia, v ktorom je zahrnutý aj zmysel života a vzťah k vyšším hodnotám. Človek tak stráca úctu k sebe i k životu a podľa toho sa aj správa. Výsledkom sú mnohé javy z oblasti individuálnej patológie.[22] E. Naništová to vysvetľuje absenciou zmyslu života a prežívaním existenciálnej frustrácie, či existenciálnej prázdnoty, podľa teórie V. E. Frankla.[23]

V sedemdesiatich rokoch 20. storočia dochádza však k postupnému obratu vo vzťahu náboženstva a spoločnosti. „Nová“ religiozita znamená predovšetkým nový rozmach malých skupín v kresťanstve (tzv. hnutia), ale zaznamenáva sa aj vplyv východných náboženstiev, či vznik niektorých nových náboženských formácií, napr. New age.[24]

Náboženský pluralizmus moderných západných spoločností tak viedol k diferenciácii rôznych konfesií, aj stavu bez náboženského vyznania. Pre veľkú časť západoeurópskej populácie sa tak stáva charakteristickým nový postoj k náboženstvu, ako „viery, bez prináležania ku konkrétnej konfesii.“ Navyše pojem náboženskosť či religiozita sa stáva zaťaženým negatívnymi konotáciami a tak postupne dochádza k akcentovaniu **s**pirituality. Kým religiozita sa stotožňuje s príslušnosťou k cirkvi a jej obradom, spiritualita je charakterizovaná detradicionalizáciou a subjektivizáciou náboženských postojov. Ukazuje sa teda, že modernizácia neviedla k znižovaniu záujmu o transcendentno, či duchovné dimenzie osobnosti. Naopak, podľa P. Heelasa dochádza k „spirituálnej revolúcii“ v spoločnosti.[25] Ide o zvýšený záujem o náboženstvo, avšak mimocirkevné a alternatívne.[26]

Kováč upozorňuje na to, že už koncom 80. rokov minulého storočia poprední prognostici severoamerického sveta predvídali, že k megatrendom najbližšieho vývoja ľudstva bude

---

[21] TAVEL, P. *Smysl života podle Viktora Emanuela Frankla. Potřeba smyslu života. Přínos Viktora E. Frankla k otázce smyslu života.* Praha: Triton, 2007.
[22] VYMĚTAL, J. et al. *Obecná psychoterapie.* Praha: Grada, 2004.
[23] NANIŠTOVÁ, E. Zodpovednosť za stvorený svet z hľadiska environmentálnej psychológie. In KOŠČ, L. - STRÍŽENEC, M. (ed.). *Kresťanstvo a psychológia.* Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2003. s. 148-165.
[24] HEJNA, D. *Náboženství a společnosť. Věda o náboženství a její historické kořeny.* Praha: Grada, 2010.
[25] NEŠPOR, Z. R. Religiozita a spiritualita. In NEŠPOR, Z. R., VÁCLAVÍK, D. a kol. *Příručka sociologie náboženství*. Praha: Slon, 2008.
[26] VOJTÍŠEK, Z. Spiritualita. In VOJTÍŠEK, Z. - DUŠEK, P. - MOTL, J. *Spiritualita v pomáhajících profesích.* Praha: Portál, 2012.

patriť nárast spirituality u ľudí civilizovaných krajín. Teilhard de Chardin to nazýva noogenézou.[27]

5 Náboženská a nenáboženská spiritualita

Pre porozumenie spirituality ako opory pri hľadaní zmyslu života treba brať do úvahy ešte ďalšie rozlíšenie. Týka sa náboženskej a nenáboženskej (prirodzenej alebo sekulárnej) spirituality. O existencii prirodzenej spirituality svedčia vrodené túžby po identite, šťastí, dokonalosti, pravde či tajomstve. Náboženská spiritualita stavia na prirodzenej spiritualite a spočíva v zjavnom vzťahu s nejakou nadprirodzenou bytosťou.

Náboženská spiritualita sa člení na východnú a západnú. Kresťanská spiritualita sa ďalej člení na rôzne druhy, napr. dominikánska, ignaciánska, kapucínska spiritualita, atď. [28] Kresťanská spiritualita je viazaná na vieru v trojjediného Boha (bytie štrukturované vo vzťahoch) a ideál Ježiša Krista. Transcendentným objektom je teda Boh v zmysle absolútnej inteligencie a v duchu výroku apoštola Jána: „Boh je láska“ (1Jn 4, 8). Spiritualita sa tu charakterizuje pojmami ako je subjektívny zážitok posvätna, zaoberanie sa nádejou a „poslednými záležitosťami“, hľadaním zmyslu, istoty, súvislosťami, transcendenciou a pod.[29]

Ak ide o východnú spiritualitu, myslí sa predovšetkým na budhizmus, zen, hinduizmus, ktoré nevyznávajú vieru v osobu, ale vo vesmírnu energiu.

Transcendentným objektom v prípade prirodzenej spirituality môže byť príroda, vesmír, národ, ľudstvo. Niekedy podnety ku spiritualite vychádzajú zvnútra človeka a transcendentný objekt chýba. Ide o prirodzený potenciál každého človeka. Základom je silná túžba po posvätne, oslave tajomstva života, ktorá môže mať rôznu intenzitu. Najčastejšie sú to silné okamihy ľudského života (napr. krása východu slnka), charakterizované úžasom, vďačnosťou. Silnejšie sú vrcholové zážitky a najsilnejšie sú mystické stretnutia. Vzhľadom na svoje potreby si človek vytvára určitý druh spirituality. [30]

M. Stríženec upozorňuje na dôležitosť rozlišovania spirituality zhora a spirituality zdola. „*Spiritualita zhora je teologicko-normatívna, určovaná náboženskou doktrínou (dodržia-*

---

[27] KOVÁČ, D. Kultivácia osobnosti spiritualitou. In KOŠČ, L. - STRÍŽENEC, M. (ed.). *Kresťanstvo a psychológia.* Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2003.

[28] HVOZDÍK, S. a kol. *Rámce a roviny pastorálnej psychológie.* Košice: Seminár sv. Karola Boromejského, 2003.

[29] FABIAN, A. Pavol apoštol o zmysle života - spiritualita vtedy a dnes. In: *Apoštol Pavol a dialóg kultúr.* Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie zo dňa 24.10.2008. Košice: KU TF, 2008.

[30] JURINA, J. *Postmodernizmus a jeho civilizačno-kultúrne konzekvencie.* Bratislava: Dobrá kniha, 2004.

vanie prikázaní), ideálmi, ktoré si stanovíme (tie sú dôležité najmä pre mládež). Spiritualita zdola je psychologicko-odkrývajúca (zakladá sa na trpezlivom sebaskúmaní a odhaľovaní temných i svetlých stránok svojej duše). Boh nám hovorí aj prostredníctvom nás samých (prostredníctvom našich myšlienok, tela, snov i našich domnelých slabostí). Keď sme dospeli ku koncu svojich možností, treba sa otvoriť k osobnému vzťahu voči Bohu".[31]

Formy spirituality sú ovplyvnené humanistickým myslením dnešnej doby, najmä otázkami zmyslu života a kultúrnym dialógom.

6 Zdravé a nezdravé formy spirituality

Hoci v súvislosti so zmyslom života je spiritualita a religiozita chápaná pozitívne, predsa však je dôležité podotknúť, že niekedy môže byť interpretovaná aj v negatívnom zmysle.[32]Príkladom môžu byť rôzne formy psychickej manipulácie, či výskyt psychopatológie v súvislosti so zoskupeniami siekt, či kultových náboženských spoločností, pseudonáboženských zoskupení a kryptonáboženských snáh, alebo pri interpretovaní chorôb a ťažkostí ako trestu a pod. Ide o nežiaduce prejavy, majúce negatívny vplyv na život, zdôrazňuje J. Křivohlavý.[33] Chce sa tým povedať, že spiritualita nie je v podstate ani dobrá, ani zlá - záleží na tom, k čomu sa vzťahuje. V prvom rade záleží na tom, či to, čo je považované za spirituálne, posvätné, je aj provitálne - život povzbudzujúce, uzdravujúce, posilňujúce a budujúce, či naopak. Zrejme v tomto bode spočíva kriticky dôležité odlíšenie zdravých a nezdravých foriem spirituality.[34] Skutočne zdravá spiritualita je spontánnym a osobným prejavom života, dynamickým procesom, zameraným na udržanie vzťahu s transcendentnom.[35] Treba podotknúť, že v tejto práci chápeme spiritualitu jednoznačne ako pozitívny jav.

7 Prínos spirituality

Spiritualita napomáha vývin zrelej a zdravej osobnosti. J. Tloczynski zistil, že vysoká úroveň spirituality súvisí s charakteristikami zdravej osobnosti. Spirituálny prístup k životu

---

[31] STRÍŽENEC, M. *Novšie psychologické pohľady na religiozitu a spiritualitu*. Bratislava : Ústav experimentálnej psychológie SAV, 2007, s. 43-44.
[32] PALOUTZIAN, R. F. - PARK, C. L. *Handbook of the psychology of religion and spirituality.* New York: The Guilford Press, 2005, s. 21-42.
[33] KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. Praha: Portál, 2009.
[34] KŘIVOHLAVÝ, J. *Pozitivní psychologie.* Praha: Portál, 2010.
[35] ŘÍČAN, P. *Psychologie náboženství a spirituality.* Praha: Portál, 2007.

napomáha subjektívnej pohode. Špecificky tu prispieva tendencia k nezávislosti, sebaaktualizácii, citlivosť na potreby a city, akceptovanie pocitov zlosti bez defenzívy a popretia, ako aj adaptívne reagovanie. [36] Dotýka sa všetkých komponentov zmyslu života a je preň oporou.

Rozvoj spirituálneho života závisí od výchovy celého človeka smerom k ľudskej zrelosti. Spirituálna zrelosť sa prejavuje akceptovaním vlastného tela, zvládaním sexuality, inteligenciou (v zmysle rozlišovania, zdravého usudzovania, prístupnosti argumentom iných), slobodou pri rozhodovaní, zrelým vzťahom k iným ľuďom (vyhnutiu sa prílišnej závislosti i prílišnému uzavretiu sa do seba), rozumným postojom voči autorite, vyváženým vzťahom k Bohu (vyhnutie sa prílišnému strachu z viny, infantilným postojom), adaptívnym postojom, prejavom integrácie osobnosti.[37] Bez tejto zrelosti sa nedá hovoriť o odhalení zmyslu života.

Okrem všeobecne vypovedajúcich poznatkoch o úlohe spirituality v kultivácii osobnosti, je ona dôležitá aj z hľadiska hodnotových orientácií, dodáva Kováč, poukazujúc na význam duchovného života pre jednotlivca. Za hlavné prínosy duchovného života považuje:

- vyrovnanosť - pokoj v duši
- obohacovanie sa múdrosťou
- radosť z nezištnej lásky
- nádej na večnú blaženosť
- metanoia - neustála premena osobnosti k dokonalejšiemu.[38]

Vzťahu spirituality a osobnosti sa venuje aj Smékal. Podotýka, že duchovnou dimenziou svojho bytia osobnosť transcenduje svoju každodennosť a otvára sa formovaniu takých charakteristík, ako je láska, zodpovednosť a prezieravosť, múdrosť, vyrovnanosť a ušľachtilosť. Spiritualitu chápe ako pestovanie citlivosti k duchovným hodnotám, väčšinou vo forme prežívania a vyjadrovania vzťahu k Bohu, vo vnútri určitého štrukturovaného náboženstva. Označuje ju, ako cestu k múdrosti a eticky zakotvenému životu, ako nástroj zmeny osobnosti, spôsob obnovy pokoja v duši a cestu spásy. [39]

Človek je bio-psycho-socio-kultúrno-spirituálne bytie, konštatuje Kováč. V tejto celistvosti sa vedecky overilo, že bazálne (biologické) úrovne determinujú vývin ľudského jedin-

---

[36] STRÍŽENEC, M. Názory popredných psychológov na vzťah osobnosti a religiozity/spirituality. In HALAMA, P. a kol. *Religiozita, spiritualita a osobnosť. Vybrané kapitoly z psychológie náboženstva.* Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 2006.

[37] STRÍŽENEC, M. Budeme zisťovať spirituálnu inteligenciu? *Československá psychologie.* 2005.; FABIAN, A. Hodnota vzťahu. *Verbum.* 1997.

[38] KOVÁČ, D. Kultivácia osobnosti spiritualitou. In: KOŠČ, L. - STRÍŽENEC, M. (ed.). *Kresťanstvo a psychológia.* Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2003.

[39] SMÉKAL, V. Psychologické aspekty duchovního života. *Teologický sborník*, 1999, č. 4, s. 26-45.

ca, kým environmentálne (sociálno-kultúrne) úrovne vplývajú na vývin jeho osobnosti. Psychické, cez ktoré sa prežíva aj spirituálne, rozhoduje o tom, akí sme, čo sme zo seba utvorili, čo chceme dosiahnuť, kam smerujeme. Psychická realita v človeku naplnená spiritualitou, predovšetkým náboženskou, je zdrojom nielen dôstojného prežitia človeka, ale aj prameňom sebaprekračovania. [40]

Dôležitý je aj pozitívny vplyv spirituality na zdravie. Spiritualizácia osobnosti integrovanými hodnotami humanizmu a náboženskej viery sa javí najspoľahlivejšou stratégiou utvárania osobnosti umožňujúcej prežitie jednotlivcov, skupín a spoločenstiev v treťom miléniu. Zároveň je oporou pre zmysel života.

K. H. Reich medzi charakteristiky spirituality zaraďuje *„ porozumenie podstaty, zmysel pre kontext a perspektívu, uvedomenie si vzájomnej spätosti vecí, zmysel pre zázrak, tajomstvo a úžas, prijatie nevyhnutnosti, citlivý prístup k iným ľudom a lásku ako najvýstižnejšiu charakteristiku spirituálnosti osoby.“* [41]

P. Říčan dodáva, že spiritualita tvorí integrujúce centrum motívov, postojov, citov a kognitívnej orientácie, jadro osobnej identity a zmyslu života. [42] Dá sa predpokladať, že spiritualita je všeobecnou charakteristikou človeka a je v rôznej miere prítomná, ak nie u všetkých, tak aspoň u drvivej väčšine ľudí.[43]

Aj A. Maslow na konci svojho života umiestnil potrebu spirituality na vrchol svojej pyramídy potrieb, v jej poslednej, menej známej verzii. Potrebu spirituality tu charakterizuje, ako potrebu transcendencie, presahu, hlbokého prežitia toho, že človek je súčasťou väčšieho celku - ľudstva, prírody, Zeme, a nakoniec celého vesmíru. [44]

Ukazuje sa, že je treba s týmto duchovným momentom - spiritualitou - počítať v rámci multifaktoriálneho hľadania a nachádzania zmysluplnosti života, konštatuje J. Křivohlavý.[45] Religiozita a spiritualita predstavuje oporu pri hľadaní zmyslu života.

---

[40] KOVÁČ, D. Kultivácia osobnosti spiritualitou. In KOŠČ, L. - STRÍŽENEC, M. (ed.). *Kresťanstvo a psychológia.* Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2003.

[41] REICH, K. H. What characterizes spirituality? *International Journal for the Psychology of Religion*, 2000, 10, 2, 125-128.

[42] ŘÍČAN, P. Spiritualita jako klíč k osobnosti a lidským vztahům. In *Československá psychologie*, 2006, roč. 50, č. 2, s. 119-137.

[43] In VOJTÍŠEK, Z. Spiritualita. In: VOJTÍŠEK, Z. - DUŠEK, P. - MOTL, J. *Spiritualita v pomáhajících profesích.* Praha: Portál, 2012.

[44] ŘÍČAN, P. *Psychologie náboženství a spirituality.* Praha: Portál, 2007.

[45] KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví.* Praha: Portál, 2009.; KŘIVOHLAVÝ, J. *Pozitivní psychologie.* Praha: Portál, 2010.

8 Encyklika Fides et ratio o zmysle života

Vo svojej encyklike *Fides et ratio* Ján Pavol II. zdôrazňuje, že otázka zmyslu života patrí medzi základné otázky, na ktoré človek hľadá odpoveď odjakživa, spolu s ďalšími otázkami typu - „Kto som? Odkiaľ prichádzam a kam idem? Prečo je na svete zlo? Čo bude po tomto živote?“ [46] Uvedené otázky nájdeme nielen v rôznych historických obdobiach, ale aj v rôznych kultúrach, filozofických rozpravách či náboženských systémoch aj mimo kresťanstva.

Zároveň však predkladá kritiku súčasných prúdov filozofického myslenia, najmä vplyvy postmodernizmu, scientizmu, pragmatizmu a nihilizmu, pod vplyvom ktorých človek už nemá odvahu klásť si základné otázky o zmysle a o poslednej príčine ľudského, osobného a spoločenského života. Napriek tomu sa však väčšina ľudí dostane počas svojho života zoči-voči otázkam existencie zmyslu svojho života. Človek väčšinou prechádza etapou bádania, hľadania smerom k pravde, ktorá by bola schopná vysvetliť zmysel jeho života. Ide tu o hľadanie, ktoré môže nájsť odpoveď len v Absolútne. Z teologického hľadiska „Božie slovo zjavuje posledný cieľ človeka a dáva celkový zmysel jeho činnosti vo svete“ [47]

Jednou časťou spirituality je náboženská viera, ktorá v podstate znamená prijatie toho, že život má zmysel a cieľ. Heller vysvetľuje: „Víra znamená, že můj život má smysl i tehdy, kdy ten smysl sám nepoznávám, kdy je jakoby skrytý za obzorem, a já teď zrovna jdu temnotou.“ [48] Vo viere je veľká sila a povzbudenie. Viera človeka integruje a prostredníctvom nej dochádza k zmene celého ľudského života, k obnove vzťahov, odpusteniu a zmiereniu, čo je možné označiť vcelku za veľmi pozitívne. Hľadanie zmyslu bytia je teda základom ľudského života.[49]

9 Náboženstvo a zmysel života

Emmons zdôrazňuje, že náboženstvo a spiritualita sú integrálnou častou ľudskej kultúry, ktoré môžu výrazne formovať život jednotlivca a jeho osobnosť. V tejto súvislosti poskytuje popis vzťahu náboženstva a zmyslu života. Náboženstvo podobne ako iné systémy zmys-

---

[46] JÁN PAVOL II., Fides et ratio (Viera a rozum). Encyklika o vzťahoch medzi vierou a rozumom. Bratislava: Vydavateľstvo Don Bosco, 1998, s. 7.
[47] JÁN PAVOL II., Fides et ratio (Viera a rozum). Encyklika o vzťahoch medzi vierou a rozumom. Bratislava: Vydavateľstvo Don Bosco, 1998, s.111.
[48] HELLER, J. *Podvečerní děkování. Vzpomínky, texty a rozhovory.* Praha : Vyšehrad, 2005.
[49] FABIAN, A. Pavol apoštol o zmysle života - spiritualita vtedy a dnes. In *Apoštol Pavol a dialóg kultúr.* Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie zo dňa 24.10.2008. Košice : KU TF, 2008, s. 84-94.

lu, ovplyvňuje presvedčenia, ciele a emócie. Výskumy ukazujú, že náboženstvo je v porovnaní so systémami sekulárneho zmyslu viac existenciálne uspokojujúce. Prináša konečnú motiváciu a ovplyvňuje aj iné celkové presvedčenia, ktoré nie sú explicitne náboženské. [50]

Náboženstvo je aj silným zdrojom hodnôt pre jednotlivcov, ako aj pre celé kultúry, pričom zvnútornená religiozita silnejšie kladne súvisí so zmyslom života než vonkajšková, povrchná religiozita. Náboženstvo ovplyvňuje interpretáciu každodenných udalostí, osobné snaženia, zvládanie stresu a subjektívnu pohodu a vedie k pozitívnemu prehodnoteniu udalostí.

Na pozitívny účinok náboženských hodnôt na človeka upozorňuje aj Stríženec, keď píše, že náboženské hodnoty sú predurčené hrať podstatnú úlohu v duševnom živote jednotlivca a zaujať centrálne miesto vo všetkých vzťahoch človeka k sebe, k iným ľuďom a rôznym udalostiam vo svete. Tak môže predmet náboženského postoja zaviesť do duševného života človeka nové obsahy. V ich svetle existencia človeka získa novú interpretáciu, novú existenciálnu perspektívu. Náboženské hodnoty sa môžu stať niečím, čo angažuje celého človeka.[51]

Ak hovoríme o náboženstve a vnútorne prežívanej spiritualite, máme na mysli určitú vnútornú dimenziu ľudskej osobnosti, ktorá je charakterizovaná vertikálnym vzťahom, vyrastajúca z naliehavého hľadania odpovede na poslednú, najhlbšiu otázku po zmysle života človeka, konštatuje J. Křivohlavý. Človek totiž túži nielen po šťastí, moci, bohatstve, ale aj po tom, aby mu niekto hodnoverne odpovedal na otázky, ktoré mu zvierajú najhlbšie vnútro - na otázky po zmysluplnosti žitia a bytia. Odpoveď, ktorá tu ale vyviera smeruje nie k nášmu egocentrizmu, ale práve naopak. Môžeme ju nazvať pokojom, láskou, rešpektom, úctou k životu a životnému prostrediu, humanitárnou pomocou druhým ľuďom a pod.[52]

10 Pastoračné aktivity a zmysel života mladých ľudí

Na Slovensku je možné vnímať u mladých ľudí potrebu duchovného hľadania, ako jedného zo základných atribútov života. V súčasnosti sa na náboženstvo najviac orientujú

---

[50] EMMONS, R. A. - CHEUNG, Ch. - TEHRANI, K. Assessing Spirituality Through Personal Goals: Subjective Well-Being [online]. In *Social Indicators Research.* November 1998, Vol. 45, Is. 1-3, s. 391-422. [cit. 2013-03-10]. Dostupné na: <http://link.springer.com/article/ 10.1023%2FA%3A1006926720976?LI=true>.
[51] STRÍŽENEC, M. *Súčasná psychológia náboženstva.* Bratislava: Iris, 2001.
[52] KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie smysluplnosti existence*. Praha: Grada, 2006.

mladí ľudia vo veku okolo 20 rokov. Je to vyvolané predovšetkým potrebou hľadania zmyslu života i osobnou existencionálnou krízou.

Väčšina mladých v kontakte s cirkvou uznáva pozitívny vplyv formačných mládežníckych stretnutí, ale čo jej najviac chýba, je zázemie rodiny a spoločenstva a duchovné sprevádzanie. Preto je odôvodnené prehĺbovanie a zintenzívňovanie formovania farských mládežníckych spoločenstiev a ich animátorov, starostlivosť o rodiny a príprava ľudí schopných duchovného sprevádzania.

Prístup k mládeži vnútri cirkvi je pozitívne ovplyvňovaný

a) aktivitami na farskej úrovni
b) diecéznymi animátorskými školami
c) prácou s mládežou uskutočňovanou rehoľami a laickými hnutiami
d) organizovaním celosvetových a diecéznych stretnutí mládeže
e) fungovaním saleziánskych mládežníckych stredísk
f) prácou univerzitných pastoračných centier
g) postupným vznikaním diecéznych centier mládeže. [53]

Medzi mladými ľuďmi vznikajú aj nové a úprimné túžby po výslovnejšej angažovanosti v sociálnej oblasti. Badať určité hľadanie zmyslu pre vlastnú identitu a jej budovanie, túžbu po lepšej kvalite života, vynáranie sa nových hodnôt (znovuobjavenie hodnoty rovnakej dôstojnosti a vzájomnosti muža a ženy, solidárnosť, pokoj a rozvoj, atď.) a dopyt po ustálených a plodných medziosobných vzťahoch vo vzájomnej úcte.[54]

Projekt *„Za dobrú radu“* je viacgeneračným sociálnym projektom. Základnou myšlienkou je skutočnosť, že mladí ľudia ako dobrovoľníci prichádzajú k seniorom, pomáhajú im v domácnosti v rozsahu a oblasti, ktorú určia seniori. Odmenou sú im dobré rady do života od seniorov, ktoré si zapíšu ako výsledok dialógu generácií. Projekt rozvíja dobré vzťahy, dobrovoľníctvo, zodpovednosť, dialóg.[55]

V niektorých diecézach sú inštitucionalizované Centrá pre mládež, ktoré napomáhajú farnostiam a spoločenstvám vychovávať zodpovedných lídrov a ponúkať akcie a podujatia na dekanátnej a diecéznej úrovni.

---

[53] ŠMIDRIAK, O. *Súčasná mládež a Cirkev na Slovensku* [online]. [cit. 2012-11-27]. Dostupné: <http://www.dimenzie.sk/2002_02/09green.htm>.

[54] DOMENECH, A. et al. *Saleziánska pastorácia mládeže. Základná koncepcia* [online]. Rím: Generálna rada SDB, Odbor pre saleziánsku pastoráciu mládeže, 1999. [cit. 2012-11-27]. Dostupné: <http://knihy.saleziani.sk/files/rtf/85.rtf>.

[55] KONFERENCIA BISKUPOV SLOVENSKA. *Pastoračný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007 – 2013.* Trnava: Spolok Svätého Vojtecha, 2007.

11 Saleziánska pastorácia mládeže

Jedna z najznámejších cirkevných organizácií venujúcich sa pastorácii mládeže je Saleziánska komunita. Domenech vyzdvihujú skutočnosť, že v situácii, kedy rodina a tradičné výchovné ustanovizne strácajú niekdajšiu privilegovanú úlohu vo vzťahu k osobnému zreniu mladých ľudí, Saleziánska komunita plní mnohé úlohy v náväznosti na aktuálne potreby mládeže. Rieši aj ťažkosti v dôsledku nedostatkov výchovných inštitúcií (osobitne rodiny, školy, Cirkvi, atď.), ktoré nie vždy zabezpečujú integrálne vyzrievanie osoby, ako aj pre ich ťažkosti komunikovať rečou mladých, prekonávať povrchnosť a odstraňovať hodnotovú prázdnotu. Saleziánska komunita sa snaží uvedené nedostatky zmierniť a vyplniť vzniknutý prázdny priestor.

Saleziánska pastorácia mládeže je prepracovaný systém výchovnej a evanjelizačnej práce s mládežou, ktorej účinnosť je overená dlhoročnou medzinárodnou tradíciou. Jej úlohou je podporovať v každom mladom človeku proces osobného a sociálneho rastu, ktorý ho privedie k plnej ľudskej zrelosti, k objaveniu významu a zmyslu svojho života a urobí ho hlavným protagonistom vlastného života. Patrí sem:

- prijatie a uznanie pozitívnej hodnoty vlastnej osoby a vlastného života prostredníctvom skúseností zo strany vychovávateľov
- rozvoj vlastných kvalít a energií v rozličných sférach osoby (fyzickej, psychickej, sociálnej, intelektuálno–poznávacej, afektívno–sexuálnej, atď.)
- progresívna otvorenosť ku vzťahom a k pravej interpersonálnej komunikácii, prostredníctvom afektívno–sexuálneho vyzrievania, prijímania odlišnosti druhých, skúsenosti skupiny a priateľského vzťahu v ovzduší veselosti a spolupráce
- formácia svedomia a schopnosti úsudku i etického rozpoznávania prostredníctvom vážneho kritického formovania ohľadom kultúrnych modelov a noriem sociálneho spolunažívania, rozvíjanie evanjeliového hodnotenia skutočnosti, skúseností zodpovednej slobody, angažovanosti a solidárnosti,
- hľadanie zmyslu života až po otvorenie sa pre transcendentno postavením vlastného života do zorného poľa Božieho plánu prostredníctvom obohacujúcich skúseností zvnútornenej a prežívanej plnosti i ohraničenosti a prostredníctvom usmerňovania v oblasti odbornosti a povolania, ktoré by pomáhalo mladému človeku zodpovedne plá-

novať svoj vlastný život ako darovanie a službu. [56]

12 Výskum

Na vedecké dokázanie opory, ktorú znamená religiozita a spiritualita pri hľadaní zmyslu života sme použili výskum vykonaný medzi adolescentami v roku 2013 v Humennom. Chceli sme zistiť či spiritualita a religiozita môžu človeka obohatiť a viesť ho k plnohodnotnému nachádzaniu zmyslu života. Nasledujúca časť bude venovaná prezentácii výsledkov uvedeného výskumu.

Vymedzenie problému

Odobie adolescencie je jedným z najdôležitejších vývinových období v živote človeka, v ktorom by si každý mladý človek mal vedieť dať aspoň čiastočnú odpoveď na najzákladnejšiu otázku zmyslu svojho života. Tým správnym impulzom, ktorý môže do života adolescenta priniesť svetlo a ukazovať správny smer je spiritualita a religiozita. V tomto výskume budeme za spirituálny faktor, ktorý by mal pozitívne ovplyvňovať postoje adolescentov k zmyslu života, považovať aktívne praktizovanie viery a pravidelné navštevovanie saleziánskeho centra. Taktiež nás budú zaujímať faktory, ako školský prospech či vzťahy s jednotlivými členmi rodiny.

Výskumný cieľ

Hlavným výskumným cieľom bude porovnať úroveň zmyslu života medzi adolescentmi, ktorí navštevujú saleziánske centrum v Humennom a študentmi SOŠ v Humennom. Naším cieľom bude objasniť, či napomáha aktívne praktizovanie viery k pozitívnemu ovplyvňovaniu zmyslu života adolescentov.

Výskumné hypotézy

HH1: Predpokladáme, že existuje signifikantný rozdiel v postojoch k zmyslu života medzi adolescentmi navštevujúcich saleziánske centrum a študentmi SOŠ.

HH2: Predpokladáme, že u adolescentov existuje pozitívny vzťah medzi kvalitou vzťahov s členmi rodiny a vnímaním zmyslu života.

---

[56] DOMENECH, A. et al. *Saleziánska pastorácia mládeže. Základná koncepcia* [online]. Rím: Generálna rada SDB, Odbor pre saleziánsku pastoráciu mládeže, 1999. [cit. 2012-11-27]. Dostupné: <http://knihy.saleziani.sk/files/rtf/85.rtf>.

HH3: Predpokladáme, že u adolescentov existuje pozitívny vzťah medzi aktívnym praktizovaním viery a vnímaním zmyslu života.
HH4: Predpokladáme, že u adolescentov existuje pozitívny vzťah medzi školským prospechom a vnímaním zmyslu života.

Výskumná metóda

Za účelom overenia pravdivosti nami stanovených hypotéz sme realizovali kvantitatívny výskum. Získané dáta sme analyzovali pomocou nasledovných výskumných metód: komparácia – porovnávanie; korelácia – meranie sily súvislosti a mapovanie – druhostupňová frekvenčná analýza. Použitou výskumnou metódou bol dotazník, technika hromadného terénneho zberu údajov.

Nami zostavený dotazník sa skladal z troch častí. Prvú tvorila vstupná časť, v druhej časti boli otázky zamerané na zisťovanie zmyslu života a v tretej na zisťovanie rodinných vzťahov, školského prospechu a aktívneho praktizovania viery. Na zisťovanie zmyslu života v druhej časti sme prebrali jedinú pôvodnú slovenskú škálu z tejto oblasti – Škálu životnej zmysluplnosti (ŠŽZ) – ktorú vypracoval P. Halama v roku 2002. Po teoretickej stránke táto škála vychádza z trojkomponentového chápania zmyslu života (Reker, Wong, 1988, in: Halama, 2007). Škála životnej zmysluplnosti má celkom 18 výrokov či výpovedí, ku ktorým má respondent vyjadriť svoj vzťah, a to zaškrtnutím jedného z 5 čísel, ktoré vyjadrujú osobný postoj opýtaného od jedného extrému (vôbec nesúhlasím) k druhému (úplne súhlasím).

Škála je multidimenzionálna. Pre každú z troch dimenzií (kognitívna, motivačná a afektívna) je 6 výrokov. Z celkového počtu 18 výrokov je celkom 6 z nich formulovaných záporne a vyžadujú reverziu. Posledná tretia časť pozostáva z otvorených otázok, v ktorých majú respondenti opísať svoje vzťahy s jednotlivými členmi rodiny a odpovedať na otázky týkajúce sa spirituality a aktívneho praktizovania viery (modlitba, účasť na sv. omši, návšteva saleziánskeho centra). Na otázky týkajúce sa prospechu má respondent možnosť vybrať odpoveď zo škály od 1 (výborný) do 5 (nedostatočný). Posledná otázka, ktorá sa pýta na vek respondenta slúži len ako kontrola či jedinec spadá do našej cieľovej skupiny adolescentov. Podobne aj otázka č.22 o navštevovaní saleziánskeho centra bola zahrnutá do dotazníka len pre overenie, či nikto z opýtaných študentov SOŠ toto centrum nenavštevuje.

Výber výskumnej vzorky

Pre potreby realizácie výskumu sme pristúpili k zámernému výberu dvoch cieľových skupín respondentov:

1. Prvú skupinu tvorili študenti Strednej odbornej školy technickej v Humennom (SOŠ). Dotazníky boli rozdané v troch triedach: I.A – 22 študentov; III.C – 21 študentov; IV.A – 12 študentov.

2. Druhú skupinu tvorili adolescenti navštevujúci saleziánske centrum (SC) v Humennom. Dotazníky vyplňovali priamo v centre, kde im boli rozdané. Celkovo dotazník vyplnilo a odovzdalo 52 adolescentov.

Ako uvádzame v tab. č. 1, celkovo budeme vo výskume pracovať s výskumnou vzorkou o veľkosti 107 respondentov, ktorých priemerný vek bol 17,51 roka.

Tab. č. 1: Mapovanie respondentov podľa počtu a priemerného veku

	Študenti SOŠ				Saleziáni	Spolu
	I.A	III.C	IV.A	Spolu		
Počet respondentov	22	21	12	55	52	107
%	20,56	19,63	11,21	51,4	48,6	100
Priemerný vek	16,18	17,33	18,58	17,36	17,65	17,51

Organizácia výskumu

Realizácia výskumu prebiehala počas mesiaca marec 2013. Zber údajov od študentov SOŠ technickej v Humennom bol uskutočnený počas vyučovania, s povolením riaditeľa školy Mgr. Jána Matoša. Údaje od adolescentov navštevujúcich saleziánske centrum v Humennom sme získavali prostredníctvom kňaza - saleziána Radoslava Behúna, ktorý dotazníky rozdával mladým, ktorí prišli do centra. Aj vďaka jeho pomoci sa nám vrátilo 52 dotazníkov. Priebeh zberu dát bol bezproblémový, dokonca takmer tretina opýtaných sa zaujímala o výsledky a závery štatistického spracovania.

13 Interpretácia výsledkov

K vyhodnoteniu a interpretácii záverov výskumu sme použili štatistický program IBM SPSS Statistics 20. Pre lepšiu prehľadnosť prezentujeme výsledky v grafoch a tabuľkách vytvorených v programe Microsoft Office Excel 2007.

HH1: Predpokladáme, že existuje signifikantný rozdiel v postojoch k zmyslu života medzi adolescentmi navštevujúcich saleziánske centrum a študentmi SOŠ.

Graf č. 1 zobrazuje priemerné skóre ŠŽZ, ktoré získali obe skúmané skupiny respondentov v dotazníku. Pri maximálnom skóre (90), predstavuje rozdiel medzi skupinami 2,74%.

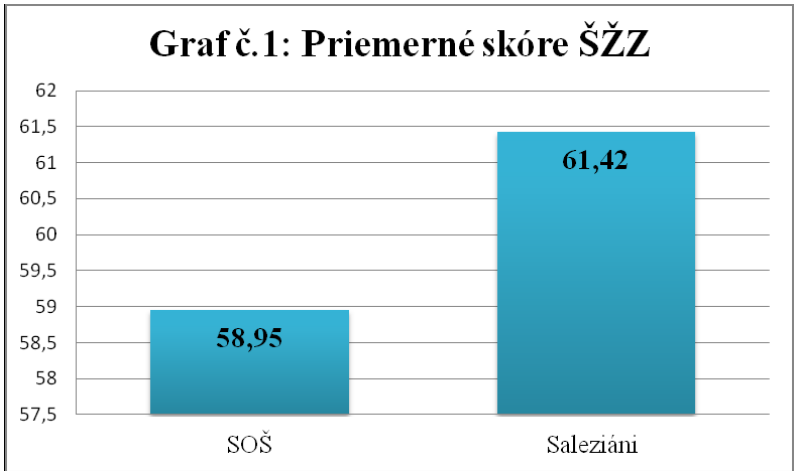

Ďalej bolo potrebné rozlíšiť, či ide o parametrické (symetrické) alebo neparametrické (asymetrické) rozloženie dát. Keďže sa výskumu zúčastnilo viac ako 50 respondentov, použili sme na testovanie normality rozloženia v programe SPSS Kolmogorov-Smirnofov test, ktorý potvrdil neparametrické rozloženie údajov. Vo výskume sme porovnávali skupinu adolescentov navštevujúcich saleziánske centrum a študentov SOŠ v postojoch k zmyslu života, teda budeme hovoriť o nezávislom výbere.

Pre overenie HH1 použijeme komparáciu – porovnávanie. Pri neparametrickom rozložení údajov a nezávislom výbere sa odporúča použiť Mann-Whitney-ho U test pre 2 nezávislé výbery. V tab. č. 2, ktorú po zadaní údajov vygeneroval program SPSS pre potvrdenie resp. vyvrátenie našej hypotézy, bola vygenerovaná hodnota signifikancie 0,012, ktorá je nižšia, ako nami stanovená hladina významnosti p=0,05. To znamená, že hypotéza HH1 sa potvrdila.

Tab. č. 2: Mann-Whitneyho test pre 2 nezávislé výbery (HH1)

	Skóre ŠŽZ
Mann-Whitney U	1027,000
Wilcoxon W	2567,000
Z	-2,521
Asymp. Sig. (2-tailed)	**,012**

HH2: Predpokladáme, že u adolescentov existuje pozitívny vzťah medzi kvalitou vzťahov s členmi rodiny a vnímaním zmyslu života.

V tejto hypotéze sme zisťovali "vzťah", preto sme použili štatistickú metódu na meranie sily súvislosti – koreláciu, v závislosti od typu skúmaných premenných. Skóre z dotazníka ŠŽZ predstavovali intervalové premenné. Na zisťovanie kvality vzťahov adolescentov s členmi ich rodiny bola položená otvorená otázka a respondenti mali možnosť stručne popísať vzťahy s jednotlivými členmi rodiny. Z odpovedí sme vytvorili nasledovné štyri kategórie:

1 – zlé vzťahy s viac ako jedným členom rodiny;

2 – zlé vzťahy s jedným členom rodiny;

3 – dobré vzťahy so všetkými členmi rodiny;

4 – výborné vzťahy so všetkými členmi rodiny.

Kategórie sú zoradené do určitej hierarchie a na základe toho môžeme hovoriť o ordinálnej premennej, keďže vieme povedať či je sledovaný jav alebo vlastnosť u určitého respondenta vyššia alebo nižšia resp. lepšia alebo horšia, ale nevieme už povedať o koľko. V grafe č. 2 uvádzame histogram z programu SPSS, v ktorom vidíme percentuálne rozloženie jednotlivých kategórii a priemerné hodnoty skóre ŠŽZ, ktoré dosahovali jednotliví členovia kategórií.

Graf č. 2

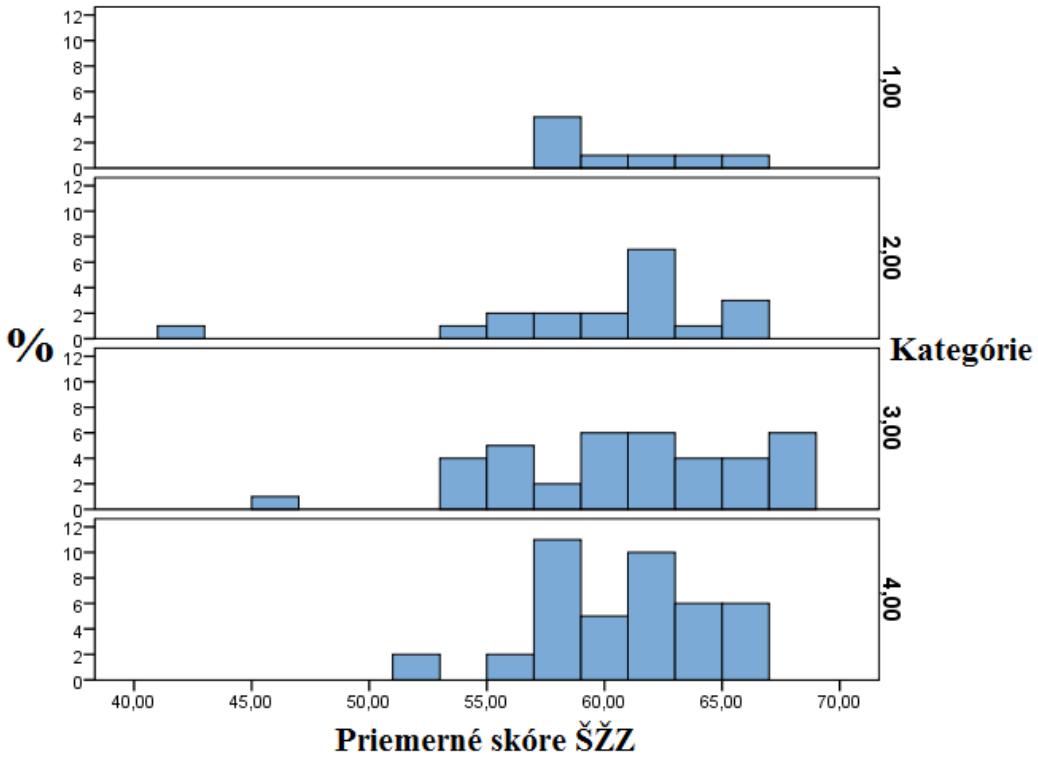

Na vyhodnotenie korelácie sme použili Spearmanov korelačný koeficient. Tab. č. 3 predstavuje výsledok tohto testu.

Tab. č. 3: Spearmanov korelačný koeficient (HH2)

			Skóre ŠŽZ	Vzťahy v rodine
Spearman's rho	Skóre ŠŽZ	**Correlation Coefficient**	1,000	**,007**
		Sig. (2-tailed)	.	,946
		N	107	107
	Vzťahy v rodine	**Correlation Coefficient**	**,007**	1,000
		Sig. (2-tailed)	,946	.
		N	107	107

Výsledok korelačného koeficientu predstavoval hodnotu +0,007, čo znamená, že sa jedná o pozitívnu koreláciu. Je však nutné dodať, že intenzita tejto korelácie je veľmi nízka. Z uvedeného dôvodu konštatujeme, že hodnota korelačného koeficientu je zanedbateľná a preto sa HH2 nepotvrdila.

HH3: Predpokladáme, že u adolescentov existuje pozitívny vzťah medzi aktívnym praktizovaním viery a vnímaním zmyslu života.

V tejto hypotéze sme skúmali pozitivitu a intenzitu vzťahu medzi skóre ŠŽZ a aktívnym praktizovaním viery. Na získanie údajov ohľadne aktívneho praktizovania viery slúžili otázky č. 20 a 21. V otázke č. 20 mali respondenti uviesť koľko času z dňa venujú modlitbe a otázka č. 21 bola určená na zistenie počtu sv. omší, na ktorých sa počas týždňa adolescenti zúčastňujú. Pre porovnanie uvádzame v grafe č. 3 rozdiely v aktívnom praktizovaní viery medzi dvoma skupinami respondentov. Oba nami porovnávané faktory (modlitba a sv. omša) aktívneho praktizovania viery boli niekoľkonásobne vyššie u adolescentov navštevujúcich SC.

Graf č. 3

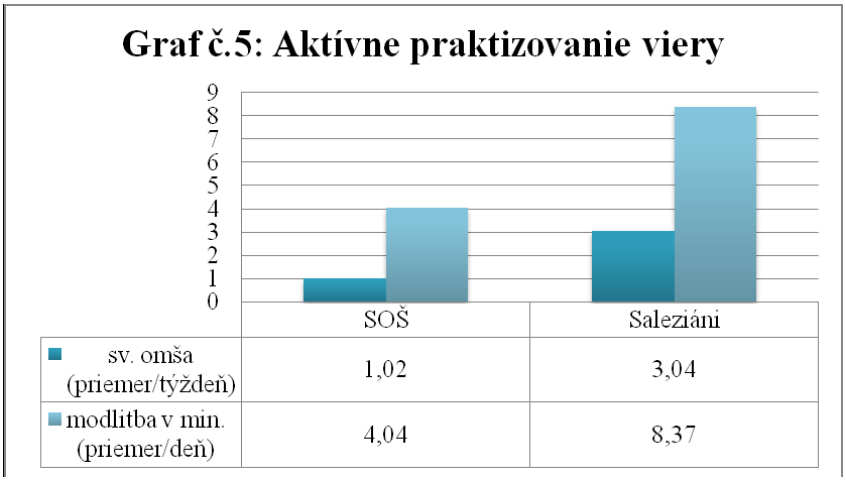

Aj túto hypotézu sme overovali pomocou merania sily súvislosti – korelácie. Ako sme uviedli vyššie, skóre ŠŽZ bude predstavovať intervalovú premennú. Pri zisťovaní aktívneho praktizovania viery uvádzali respondenti častosť výskytu modlitby (v minútach) a sv. omše (v dňoch). Po analyzovaní dotazníkov sme vytvorili 6 kategórií, do ktorých sme jednotlivé odpovede začlenili. Pri posudzovaní modlitby bolo kritériom skutočnosť, či sa respondent pravidelne modlí alebo nie. Pri faktore sv. omše sme vytvorili 5 skupín podľa počtu sv. omší, na ktorých sa daný jedinec počas týždňa zúčastňuje. Nami stanovené kategórie mali nasledovnú podobu:

1. nemodlím sa vôbec a na sv. omšiach sa vôbec nezúčastňujem;
2. nemodlím sa vôbec a na sv. omši sa zúčastňujem iba pár krát do roka;
3. nemodlím sa pravidelne a na sv. omši sa zúčastňujem 1-krát do týždňa;
4. modlím sa pravidelne a na sv. omši sa zúčastňujem 1-krát do týždňa;
5. modlím sa pravidelne a na sv. omši sa zúčastňujem viac ako 1-krát do týždňa;
6. modlím sa pravidelne a na sv. omši sa zúčastňujem viac ako 2-krát do týždňa.

Graf č. 4 uvádza percentuálne zastúpenie jednotlivých kategórií a ich priemerné skóre ŠŽZ.

Graf č. 4

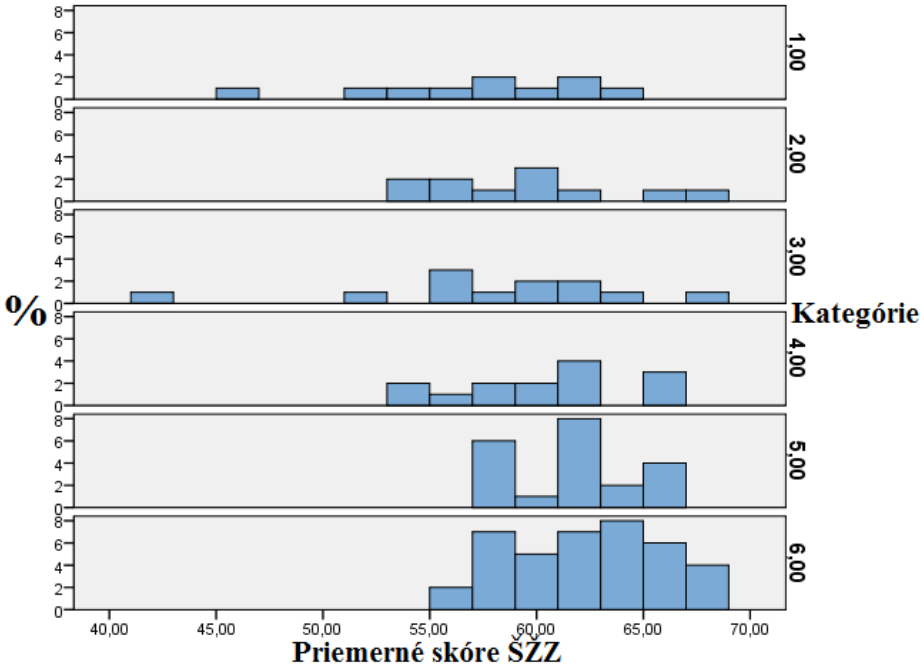

Takto hierarchicky zoradené kategórie predstavujú ordinálnu premennú a preto aj v tomto prípade na vyhodnotenie korelácie použijeme Spermanov korelačný koeficient.

Tab. č. 4: Spearmanov korelačný koeficient (HH3)

			Skóre ŠŽZ	Aktívne praktizovanie viery
Spearman's rho	Skóre ŠŽZ	**Correlation Coefficient**	1,000	**,363**
		Sig. (2-tailed)	.	,000
		N	107	107
	Aktívne praktizovanie viery	**Correlation Coefficient**	**,363**	1,000
		Sig. (2-tailed)	,000	.
		N	107	107

Hodnota korelačného koeficientu je podľa tab. č. 4 +0,363, kde sa jedná o pozitívnu koreláciu. Uvedená intenzita vzťahu je dostatočná na to, aby sme mohli HH3 pokladať za potvrdenú.

HH4: Predpokladáme, že u adolescentov existuje pozitívny vzťah medzi školským prospechom a vnímaním zmyslu života.

Aj v prípade poslednej hlavnej hypotézy sme použili štatistickú metódu korelácie. Informácie o školskom prospechu adolescentov sme zisťovali pomocou otázky č. 23, kde mali respon-

denti zo škály 1 (výborný) až 5 (nedostatočný), čo najreálnejšie ohodnotiť svoj školský prospech. V tomto prípade sme považovali školský prospech za poradovú premennú, skóre ŠŽZ zostáva intervalovou premennou, preto sme opäť použili testovanie pomocou Spermanovho korelačného koeficientu. Pre porovnanie uvádzame priemerný školský prospech nami sledovaným skupín v grafe č. 5.

Graf č. 5

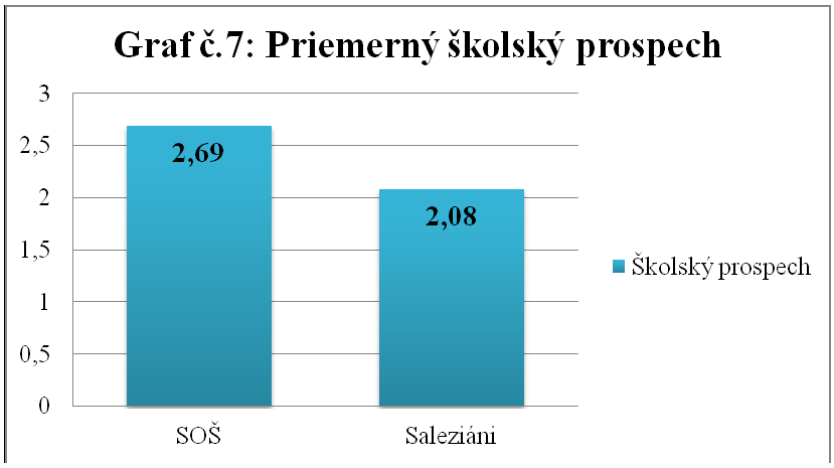

Program SPSS (tab. č. 5) vygeneroval korelačný koeficient o hodnote -0,149, čiže ide o zápornú koreláciu, ktorá však predstavuje nami predpokladaný pozitívny vzťah medzi skóre ŠŽZ a školským prospechom. To znamená, že s rastúcim skóre ŠŽZ má školský prospech klesajúcu tendenciu, ale keďže pri školskom prospechu platí – čím nižšia známka tým lepšia (1-výborný, 5-nedostatočný), tak môžeme hovoriť o pozitívnom vzťahu medzi skúmanými premennými. Intenzita toho vzťahu je však veľmi nízka a preto sa HH4 nepotvrdila.

Tab. č. 5: Spearmanov korelačný koeficient (HH4)

			Skóre ŠŽZ	Školský prospech
Spearman's rho	Skóre ŠŽZ	**Correlation Coefficient**	1,000	**-,149**
		Sig. (2-tailed)	.	,125
		N	107	107
	Školský prospech	**Correlation Coefficient**	**-,149**	1,000
		Sig. (2-tailed)	,125	.
		N	107	107

Záver

Pozitívne vytváranie zmyslu života adolescentov si vyžaduje našu pozornosť, lebo je v záujme celej spoločnosti vychovať budúcu generáciu, ktorá bude mať všetky predpoklady na zvládanie vlastného života. Výsledky výskumu potvrdili, že kresťanská spiritualita a religiozita môže byť faktorom, ktorý napomôže mladému človeku k pozitívnejšiemu vnímaniu zmyslu života. Trávenie voľného času v saleziánskych centrách môže napomôcť k správnemu smerovaniu mladého človeka – v spiritualite a religiozite nájde oporu pre zmysel života.

Autori:
prof. ThDr. JCDr. Anton Fabian, PhD.,
anton.fabian@upjs.sk
Katedra sociálnej práce, Filozofická fakulta,
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach,
Moyzesova 9, 041 80 Košice, Slovenská republika

PhDr. Beáta Kubušová, PhD
beakubusova@netkosice.sk
Mgr. Peter Žido,
peterzido@gmail.com